

postupně přecházeli na místní stravu, ošetřovatelé jim do bom přivázeli větve přímo ze savany, aby tak měli neustálý přístup k čerstvé stravě a zvykali si na rostliny, kterými se budou živit ve volné přírodě. Kvůli bezpečnosti byly nosorožcům do rohů umístěny vysílačky, které umožňují jejich neustálé sledování přes satelitní systém. Rovněž jim byla podána profylaxe proti trypanozomě. V prvních týdnech s nosorožci zůstali Jiří Hrubý a Jan Žďárek, další dva týdny zvířatům s aklimatizací pomáhali ošetřovatelé Pavel Petržílek a Kateřina Lochovská.

Přibližně po měsíci byla celá pětice za přítomnosti kurátora Jiřího Hrubého vypuštěna do větších výběhů o velikosti přibližně jednoho hektaru, které bezprostředně navazovaly na bomy a jejichž oplocení bylo tvořeno kameny a elektrickými dráty. Bomy přitom zůstaly otevřené a zvířata se do nich mohla vracet podle libosti. V těchto větších výběžích byla stále pohromadě mladší trojice, zatímco samec Manny a samice Jasmína žili odděleni ve svých výběžích.

Později byli nosorožci postupně vypuštěni do tzv. vypouštěcího výběhu, jenž byl oplocen elektrickým drátem a zabíral rozsáhlou část křovinné savany. Do volné přírody byla pětice postupně vypuštěna na konci roku 2019. Přestože jsou ve volné přírodě, zůstávají stále na poloostrově, který je oddělen od zbytku národního parku, v němž žijí nosorožci, kteří byli do Akagery přesunuti v roce 2017.

Přesun pěti nosorožců do Rwandy byl nákladnou záležitostí, proto velice děkujeme všem sponzorům a podporovatelům, kteří na transport přispěli: Veronika Vařeková, Ministerstvo životního prostředí ČR, Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií, African Parks, Rwanda Development Board, Chester Zoo, IPGL, Mantis, Petr Dobias, Safari Gastro, ČSOB, Ree Park Safari, Emmanuel Ciolfi, Zdeněk Lorenc, Laurent Lamothe, Francis Hellyer, Plzeňský Prazdroj, RC Europe, Safari Zoo Services, Leipzig Zoo, Charles F. Rockefeller, Urbanlux/TOMS, Unie českých a slovenských zoo, Zoo Hodonín, Jiří Kalfař, Adventura, Přemysl Rabas, Tereza Maxová.

## **Vzdělávací centrum a programy v národním parku Akagera ve Rwandě**

Markéta Grúňová

**Vývoj projektu v roce 2019:** Ještě před transportem pěti nosorožců se dvorský safari park zapojil ve Rwandě do práce s místními komunitami. Během ledna tým safari parku vytvořil vzdělávací materiály zaměřené na potlačení konfliktu mezi místními lidmi a divokou zvěří v konkrétní oblasti. V březnu potom odbornice

Safari Parku Dvůr Králové na vzdělávání Markéta Grůňová přímo na místě navrhla a společně s grafiky safari parku pomohla realizovat vybavení vzdělávacího centra, které přesně koresponduje s potřebami nově navržených vzdělávacích programů. Zároveň vyškolila personál, který bude program za pomoci vzdělávacího centra a na míru vytvořených materiálů realizovat. Programem projde každý rok přibližně 1800 dětí z komunit sousedících s parkem.

### **Nosorožci dvourozí v Mkomazi, Tanzanie**

Jan Stejskal

**Základní informace o projektu:** V roce 2009 Safari Park Dvůr Králové poslal tři nosorožce dvourohé (jinak též černé, *Diceros bicornis*) do tanzanského národního parku Mkomazi. Samice Deborah a samci Jamie a Jabu si na nové podmínky rychle zvykli. V říjnu 2011 Deborah dokonce porodila samičku Hillu, v červnu 2014 další samičku Tunu a na jaře 2017 další mládě – a zase samičku. V červnu 2016 pak dvorská zoo do Tanzanie poslala dalšího nosorožce, samičku Elišku. Bohužel, v roce 2017, po spojení se samcem, Eliška uhynula na zranění, které jí právě tento samic způsobil.

Přes tento nezdar se však v Mkomazi, kde byli v 80. letech všichni nosorožci vybiti, i díky Safari Parku Dvůr Králové rozvíjí nadějný projekt, který přispívá k záchraně nosorožců v Tanzanii.

Hlavní zásluhu na tom má legendární ochranář Tony Fitzjohn, který za svého mládí společně s Georgem Adamsonem vrátil do divočiny lvy. Na konci 80. let začal v tu dobu pytláctvím a pasením dobytka značně zpustošenou oblast obnovovat a od roku 1997 v Mkomazi běží záchranný program východního poddruhu nosorožce dvourohého. Zvířata jsou přísně střežena v oplocené rezervaci uvnitř národního parku, který se rozkládá na území přibližně 3250 kilometrů čtverečních podél hranic s Keňou. Za hranicemi na něj navazuje národní park Tsavo, kde byli v 70. letech odchyceni nosorožci dvourozí tehdejším ředitelem zoo Josefem Vágnerem. Dvorští nosorožci se tak vrátili do země svých předků.

Nosorožců dvourohých žilo na jih od Sahary v roce 1970 okolo 65 000 kusů. V důsledku nekontrolovaného lovu a zejména pytláctví však jejich stavy poklesly až na 2 300 jedinců v roce 1993. Po řadě ochranářských opatření se jejich počet ve volné přírodě vyšplhal na přibližně pět tisíc, počet zvířat východního poddruhu je ale stále odhadován na pouhých 800, přičemž v Tanzanii jich je jen přibližně 100 až 150. V Safari Parku Dvůr Králové je tento poddruh chován od 70. let minulého